

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Distinctio vndecima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

3 **RESPONSO.** Assistere Deo aut est cernere Deum presentem, quomodo assistunt regi omnes in quorum presentia rex est, aut est scire eius mentem quomodo assistunt regi soli secretarii. Primo modo omnes angeli assistunt deo, quia beatitudo consistit essentialiter, vel saltem requirit necessario actum intellectus sed actus intellectus non est sine presentia obiecti, ergo omnes beati cernunt deum (qui est suae beatitudinis obiectum) essentialiter presentem.

4 Si secundo modo accipiatur assistere deo, scire mentem eius, aut accipitur generaliter. Et sic adhuc omnes angeli beati assistunt, quia de ministeriis quae a deo reuelantur nihil scit vnus quod nesciat alius. Sicut enim agentia corporalia bonitate qua a deo receperunt aliis comunicant quantum possibile est. Sic & multo magis sancti angeli qui sunt in plenissima participatione bonitatis diuinae, quae quid a deo percipiunt subiectis impertuntur: vnde Dion. 15. celestis Hierar. dicit quod vnaquaeque celestis essentia intelligentia sibi a superiori datam inferiori comunicat. Si vero accipiatur assistere deo magis specialiter, scilicet pro eo quod est scire eius mentem immediate sic non omnes angeli beati assistunt: sed illi soli qui immediate a deo illi minantur. Et secundum hoc ordo dominationum non esset de assistentibus: cum pertineat ad secundam Hierarchiam. Angeli autem secundae Hierarchiae illuminantur ab angelis primae Hierarchiae secundum Dion. 8. cap. celestis Hierarchiae. Et ideo forte melius est quod dicitur quod omnes assistunt. Sed horum quidam assistunt & ministrant regulariter, alii vero non, sed solum assistunt: & sic intelligenda est distinctio scripturae.

5 **A D** Argumentum patet solutio ex dictis, Sententia distinctionis vnde dicitur in Generali & Speciali.

ILLUD quoque sciendum. Superius determinauit Magister de officiis angelorum dignioribus, hic determinat de officio inferiori quod est custodire. Et diuiditur in duas partes. Primo determinat de ipso officio. Secundo de effectu officii consequente. Secunda ibi, praeter ea illud considerari oportet. Prima diuiditur in duas. Primo proponit suum intentum. Secundo mouet quandam quaestionem & ipsam pertractando determinat. Secunda ibi, solet etiam quaeri. Secunda principalis in qua determinat effectu consequente diuiditur in tres. Primo mouet quaestionem & tangit circa eam opi. Secundo tangit aliam opinionem. Tertio eligit alteram istarum, & autoritates quae obuiare videntur, exponit. Secunda ibi, Alij autem dicunt. Tertia ibi, Illud vero quod alij. Prima istarum diuiditur in tres. Primo tangit opinionem. Secundo opi. confirmationem. Tertio circa illam mouet quaestionem & soluit. Secunda ibi, & quod angeli proficiant. Tertia, his autem contradicere. Haec est sententia & diuisio litterae in generali.

2 **I**N speciali sic procedit Magister. Primo ponit quod vnaquaeque anima habet vnum angelum bonum ad custodiam sui deputatum, & malum ad sui exercitium. Quod autoritatibus confirmat. Postea quaerit, vtrum quilibet homo habeat vnum angelum custodem suum, aut an vnus angelus plures custodiat. Et opponit ad hoc, dicens quod non videtur vnus bonus angelus vnus tantum esse custos. Quia cum boni homines & electi sint tot quot angeli boni, non potest esse quod boni homines & mali singuli habeant singulos angelos bonos ad sui custodiam. Item cum tot sint electi quot angeli boni, & angeli boni plures sint quam mali, pluresque sint homines mali quam boni, consequens est plures esse homines quam mali sint angeli, & plures esse homines quam sint boni vel mali angeli. Ex quo concluditur vnum bonum angelum plures custodire sicut vni homini committitur custodia multorum, & vnum malum angelum pluribus deputatum ad exercitium siue eodem tempore, siue in diuersis, quod dicit propter hoc, quia forte verum est ut quidam dicunt, quod omnes homines existentes in hac vita eodem tempore habeant singulos angelos ad custodiam, vel ad exercitium deputatos. Postea quaerit, vtrum boni angeli in merito, vel in praemio proficiant. Tangit etiam circa hoc opinionem quorundam ponentium quod mereantur propter obsequium quod nobis impendunt, & sic proficiunt in merito & proficiunt in praemio, scilicet in cognitione & dilectione Dei, quia magis

ac magis ipsum cognoscunt, & diligunt. Postea probat quod in cognitione proficiant ipsi angeli, per hoc enim plenè cognouerunt ministerium incarnationis vsque post passionem, & Apostolorum praedicationem. Postea obicit in contrarium per autoritatem Aug. Sed Magister exponit sic & determinat quod angeli maiores praesenserunt incarnationem antequam fieret, non tamè perfectè. Minores vero non cognouerunt nisi postquam facta est. Ex quo concluditur quod in vtroque profecerunt, & proficiunt vsque ad diem iudicij. Postea ponit aliorum opinionem dicens quod quidam dicunt quod in cognitione rerum exteriorum. Vterius approbat praedictam opinionem, & quia quaedam auctoritates videntur contra quae dicunt angelos omnia scire, exponit eas, & patet expositio in littera.

QVAESTIO PRIMA.

Verum quilibet homo ab initio suae natiuitatis vsque ad terminum vitae suae habeat angelum ad suam custodiam deputatum.

Thom. 1. q. 113. ar. 4. 5. 6.

Circa distinctionem istam quaeritur de tribus principiis. Primum est de custodia hominum per angelos. Secundum est de locutione angelorum. Tertium est de illuminatione vnus angeli per alterum. Quantum ad primum quaeritur, vtrum quilibet homo ab initio suae natiuitatis vsque ad terminum vitae suae habeat angelum ad suam custodiam deputatum. Et arguitur quod non. Quia vbi est fortior custos, infirmior superfluit, sed homines custodiuntur a deo qui est potentissimus, ergo superflui haberent angelum custodem.

2 Item custodia angelorum circa homines est vt per eos dirigitur homines ad salutem secundum illud quod dicit Apostolus ad Heb. 1. Omnes sunt administratorij spiritus propter eos qui haereditatem capiunt salutis, sed homines non sunt capaces salutis antequam sint baptizati, ergo ante baptismum non habent custodiam angelorum.

3 Item Christus fuit beatus ab instanti suae conceptionis. Sed beati non custodiuntur ab angelis, ergo Christus non habuit angelum custodem.

4 **I**N CONTRARIUM est quod dicitur in psal. Angelus meus mandauit de te vt custodiaret te in omnibus viis tuis.

5 Item Hiero. super illud Mat. 18. Angeli eorum in caelis semper vident faciem patris, dicit magna est dignitas animarum vt vnaquaeque habeat ab exordio natiuitatis angelum ad sui custodiam deputatum.

6 **RESPONSO.** Ista quaestio duo implicat. Primum est de custodia hominum per angelos. Secundum est de tempore quo praedicta custodia incipit.

7 Quantum ad primum rationabiliter ponitur quod homines custodiuntur per angelos bonos, quia secundum Dion. lex diuinitatis est quod inferiora reducatur ad suprema per media. Sed angeli sunt mediij inter deum & homines, & ideo rationabile est quod homines reducatur in deum in cuius cognitione & dilectione eorum beatitudo consistit per ministerium seu adiutorium angelorum: hoc autem ministerium seu adiutorium consistit in instigatione ad bonum quod fit inuisibiliter per angelos dum illuminant homines ad bene agendum, & in repressione malorum angelorum ne noceant hominibus quantum vellent siue tenendo siue corporaliter assistendo.

8 Quantum ad secundum tenetur communiter, quod angeli deputantur ad custodiam hominum a tempore natiuitatis vsque ad horam mortis inclusiue, & rationabiliter, quia constituti in via periculosa indigent custodia, sed homines ab hora natiuitatis vsque ad horam mortis sunt constituti in via redenda ad patriam, in qua quidem via multa pericula eis imminet, tam ab interiori quam ab exteriori, secundum illud Psalmiste, In via hac qua ambulabam absconderunt michi. quando autem peruenerunt ad terminum per mortem sunt extra omne periculum, si sint boni, vel irreparabiliter perierunt, si sint mali: & ideo homines a natiuitate vsque ad mortem indigent angelorum custodia, & non prius, nec postea. Nisi forte diceretur quod pueri postquam in materno utero animati sunt

indi

indigent praedicta custodia, quia quantum hoc sit verum, tamen quia pro isto statu puer est aliquo modo vnum cum matre saltem quandam colligationem, sicut fructus pendens in arbore est aliquid arboris, ideo eundem angelum custodem quem habet mater.

9 AD Primum argumentum dicendum quod custodia hominum per angelos non superfluit, quantum homines custodiuntur per deum, quia neutra custodia cogit liberum hominis, nec necessitas quin possit inclinari liberum ad bonum & ad malum, sed solum adiuuat interiori suggestionem, & remotionem impedimentorum quae siue fiant per deum, siue per angelum tanto apparebit iustior damnatio reproborum qui tot beneficiis abusi fuerint, & salus iustorum gloriosius deo attribuetur, qui tot adiutoris salutem hominum procurat.

10 AD Secundum dicendum, quod beneficia quae dantur homini in quantum est Christianus incipiunt a tempore baptismi. Et ea quae dantur homini in quantum habet naturam rationalem quae est capax beatitudinis exhibentur eis, ex quo talem naturam nascendo accipiunt, siue per naturam in vtero, siue per naturam ex vtero. Sed differenter, quia puer in vtero talia beneficia recipit cum matre communia, sed nascendo ex vtero habet ea sibi propria tunc autem beneficia est custodia angelorum, unde quantum ad baptismum incipit homo habere regulariter gratiam quae est principium merendi salutem, tamen sola natura humana ante baptismum talis est creata quae potest esse particeps salutis: unde omnibus hominibus bonis & malis, electis & reprobis praedicta custodia non negatur.

11 Ad tertium dicendum quod quantum Christus fuit beatus secundum superiorem partem rationis, & quantum ad hoc non indiguit custodia angelorum, tamen fuit secundum corpus passibilis & viator, & sic habuit angelum custodem, non tanquam superiorem, sed tanquam ministrum.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum angeli proficiant in cognitione per mutuum locutionem.

Tho. 1. q. 107. a. 1.

DEinde quaeritur, vtrum angeli proficiant in cognitione per mutuum locutionem. Et videtur quod non, quia omnis locutio videtur fieri per verba quae feruntur auditui, vel per nutus, seu facta quae deseruiunt visui: hi enim duo sunt sensus disciplinabiles (vt dicitur libro de sensu & sensato.) Sed nihil tale potest esse in angelis cum sint incorporei in se, nec ex corporalibus cognitionem accipiunt, ergo &c.

2 IN CONTRARIUM est scriptura quae intro ducit angelos sibi mutuo loquentes Zach. 2. Alius angelus egrediebatur in occursum eius. (scilicet prioris angeli) & dicit ad eum, curre & loquere ad puerum istum.

3 RESPONSO. Locutionem esse inter angelos oēs doctores theologiae concedunt: sed difficile est istius locutionis assignare modum. Quiddam enim dicit quod sicut in nobis est aliquid quod vnum homo de alio naturaliter percipere potest, vt ea quae exterioribus sensibus subiacent. Aliquid vero quod secundum se percipi non potest sicut interiores conceptus mentis. Et hi innotescunt per signa extrinsecus appaerita quae sunt nutus vel verba in diantibus quibus fit locutio. Sic in angelis est aliquid quod vnum in alio naturaliter videre potest, aliquid vero quod videri non potest, sicut motus voluntatis eius, videtur autem ab alio angelo prout ordinatur ad id quod est naturaliter cognitum in eo. Ex hac enim ordinatione illud naturaliter cognitum efficitur significatiuum interioris conceptus vel motus. Et talis expressio vocatur locutio, & virtus exprimiendi vocatur lingua angeli.

4 Istud autem non videtur sufficiens dictum, quia illa signa quae vnum angelus cognoscit naturaliter in alio, aut sunt significatiua naturaliter, vel ex institutione, siue ad placitum. Primum non potest dici (scilicet quod sunt significatiua naturaliter) quia ea quae significant naturaliter ostendunt solum naturales animi passionem, seu affectionem, sicut gemitus infirmorum, dolorem, & sic de aliis. Naturales autem motus voluntatis vnius angeli quilibet angelus cognoscit sine signo, multo plenius quam quicumque

medicus infirmitate corporis, eo quod quilibet angelus plene nouit naturam alterius, & per consequens affectiones naturales: & ideo ad haec demonstranda non oportet esse aliqua signa. Item per signa naturalia non fit proprie locutio vt magis patebit, & de se factis est manifestum, non enim dicimus infirmum gementem esse loquentem. Item nec huiusmodi signa sunt significatiua ad placitum, quia quaecumque sunt naturaliter in angelo sunt in eo inuariabiliter & immutabiliter. Si enim in corporibus celestibus non est variatio, nisi secundum motum localem, nulla autem secundum formam substantialem, vel accidentalem naturaliter inhaerentem (quod dico propter lumen quod variabiliter luna a sole recipit, quia a se naturaliter non habet) multo fortius in angelis nulla est variatio, nulla mutatio quo ad ea quae eis naturaliter insunt. Si igitur per talia fieret angelorum locutio, semper loqueretur, & de eisdem, cum semper in eis sint eadem signa. signum enim quoadiu est representat illud cuius est signum. hoc autem est inconueniens & contra rationem locutionis quae fit per signa quae significant ad placitum, siue ex institutione, quia talia sunt in potestate loquentis vt fiant, vt patet in nutibus & verbis, & loquens per ea potest loqui vel non loqui. Item locutionem quae est per signa quae significant ex institutione, nullus intelligit, nisi ille qui nouit ad quid significandum signum illud impositum est, sicut puer latinus non intelligit locutionem per verba graeca, nec e contrario, ergo si signa per quae loquitur angelus angelo significant ad placitum, oportet angelos sibi inuicem loquentes scire prius ad quid significandum illa signa sunt imposita vel instituta: & si illa institutio facta est per vnum angelum solum qualiter innotescet hoc aliis, non apparet. Quia si per locutionem, tunc locutio praecedet signa per quae fit, quod est inconueniens.

5 Nec possumus fingere in angelis illud quod est in hominibus, videlicet quod Magister ostendit, vel tradit puero panem, dicendo panem. Et sic docet illis quid illa vox significat. non enim sic ostendit angelus alii angelo rem aliquam applicando signum quod eam significat, hoc enim fingi non potest. Si autem illa institutio fiat concorditer per oēs angelos simul, oportet quod conceptus omnium eorum de tali institutione sit notus omnibus, & sic ante omnem locutionem conceptus vnius angeli erit notus alteri, eadem ratio ne conceptus angelorum erunt oibus angelis noti, & tunc non oportebit ponere locutionem in angelis, quare praedicta opinio non videtur conueniens.

6 Alii dicunt quod angelus loquitur angelo describendo diuersas figuras in caelo per applicationem suae virtutis, & per eas possunt angeli mutuo exprimere sibi conceptus suos, & sic ad inuicem loqui.

7 Sed illud videtur valde frivolum, quia illa figuratio caeli aut esset secundum aliquam alterationem, puta quod caelum secundum partem determinatam figuram alteraretur calido vel frigido, vel alia alteratione, & istud est impossibile, cum caelum non sit susceptivum huiusmodi qualitatum, vel intelligeretur ista figuratio per impressionem factam in caelo, sicut figuratur cera a sigillo, vel sicut figuratur sigillum per incisionem, quae ambo planum est esse absurda, aut esset per aliquem contactum, aut ergo per contactum quantitatis aut virtutis, per contactum quantitatis sicut dicitur figurari paries secundum imaginationem, per applicationem alicuius corporis triangularis ad ipsum in quantum corpus triangulare occupat de pariete spacium sibi quale, licet in ipso pariete non fit actualis triangulatio, & hoc modo non potest angelus (cum non sit quantus) facere aliquam figuram in caelo, oportet ergo quod talis figuratio fieret per contactum virtutis. Ex quo sequeretur quod angelus per suam virtutem aliquam figuram realliter imprimeret caelo, quia tangere aliquid tactu virtutis non est aliud quam per virtutem habere aliquem effectum in illo quod dicitur tangi, & dicere oppositum est propria vocem ignorare, cum ergo impossibile in angelis facere aliquam figuram in caelo: hoc modo patet quod ille modus loquendi per figuras tales non est angelo possibilis. Itē & est contra praecedentem opinionem pro parte. Si angelus posset tales figuras facere, aut ille signaret conceptum angelis naturaliter, vel ab institutione. Non naturaliter vt de se patet, sicut nec figura per hominem facta signat naturaliter

conceptum eius, nec ab institutione, cum talis institutio esset in voluntate angeli facientis figuram. Oportet ergo quod alii angelo prius innotesceret voluntas & propositum instituenti talem figuram ad significandum rem, cuius rei vel conceptus figura esset lignum, quam posset percipere loquutionem factam per talem figuram vel per tale signum, sed illa institutio vel signatio cum esset per liber. arbi. angeli instituentis, non potuit innotescere alteri angelo nisi per loquutionem, ergo oportet ponere loquutionem præcedentem modum loquendi per talem figuram de quo modo esset querendum, ut prius.

9 Alius est modus quem quidam novi doctores ponunt dicentes quod loquutio fit in angelis per verbum mentale, quia angelus manifestat alii angelo unum conceptum per alium. Quod probant, quia sicut est in verbo vocali, sic in verbo mentali. Sed unum verbum vocale manifestatur per aliud, sicut sciens latinum, & theutonicum scienti forum latinum exponit theutonicum per latinum, ergo similiter angelus potest alii angelo exponere unum conceptum per alium, ut pote unum conceptum indeterminatum & implicitum, & ideo alteri angelo ignotum, per alium conceptum explicitum & determinatum, & ideo magis notum.

10 Sed istud nullo modo videtur verum, quia conceptus ignotus non potest manifestari per alium conceptum ignotum, sicut nec unum verbum vocale ignotum manifestatur per aliud ignotum, ut patet per exemplum eorum. Sed quilibet conceptus angeli de his de quibus est loquutio, est alii angelo ignotus, vel si vnus sit notus & alius erit notus. Ponentes enim hanc opinionem, aut tenent quod vnus angelus nouit cogitationes & volitiones alterius, & tunc quilibet conceptus vnus angeli est alii angelo notus, vel tenent quod vnus angelus non nouit cogitationes & affectiones alterius, & tunc nullus conceptus vnus angeli est alii angelo notus. Et sic ignotum manifestabitur per ignotum, quod est impossibile, vel notum manifestabitur per æque notum quod esset frustra, quare &c.

11 Itē prædicti positores, aut intendunt quod in angelo sint simul duo conceptus, vnus indeterminatus & implicitus, alius determinatus & explicitus, quod esse non potest, quia duo actus intelligendi non possunt simul esse in eodem intellectu naturaliter. Aut intendunt quod isti duo conceptus sint successiue in angelo, & tunc mirum est quomodo vnus conceptus manifestabitur per alium. Cōstat autem quod conceptus qui est actus in angelo non potest manifestari per illum conceptum qui non est, quia ille est totaliter ignotus, nec ille qui non est actus in angelo potest manifestari per illum conceptum qui est in eo, quia per loquutionem nullus manifestat, nisi illud quod concepit actus.

12 Et iterum si quis conceptus esset notus & non alius hoc esset, quia magis esset explicitus & determinatus quod alius, & ideo magis esset aptus ad mouendum alium angelum ad intelligendum. Sed illud non valet, quia alius conceptus potest esse minus explicitus & minus determinatus quam alius dupliciter, vno modo exruditate & ignorantia concipientis, sicut sunt aliqui homines rudes, qui nec apud se explicitè & ordinatè aliquid concipiunt, nec alteri exprimunt, sed confuse: sed istud non potest poni in angelis. Alio modo ex subtilitate concipientis qui simpliciter & vniuersaliter aliquid concipit, quod alii nati sunt concipere, imò oportet quod per multa eis explicetur ad hoc ut intelligant, & hoc modo aliqui conceptus superioris angeli sunt minus expliciti quod conceptus inferiorum, nullus autem conceptus inferioris angeli potest hoc modo esse implicitus, vel indeterminatus respectu intellectus superioris angeli, tunc sic locutio fit in angelis per hoc quod conceptus implicitus & indeterminatus manifestatur per conceptum magis explicitum & magis determinatum, sed nullus conceptus inferioris angeli est implicitus, vel indeterminatus intellectui angeli superioris, sed omnes sunt ei expliciti & determinati modo quo nunc loquimur (ut patet ex iam dictis) ergo secundum hunc modum inferior angelus non loquitur superiori, quod est inconueniens.

13 Dicendum ergo aliter, quod sicut est duplex verbum, scilicet verbum interius quod est verbum mentis, & exterius quod dicitur verbum vocis: sic est duplex locutio interior & exterior. Ad locutionem exteriorem requiruntur duo. Primum est quod res innotescat per alteram, res

enim que in seipsa cognoscitur non innotescit (ut sic) per loquutionem sicut color qui videtur in pariete. Secundum est quod cognoscatur non per quodcumque alterum, sed per alterum quod est signum & in ratione signi. Cognitio enim vnus rei per aliam, ut est res quedam licet cognoscitur effectus per causam & e converso, ratione suae habitudinis, vel quocumque alio modo, tali modo non est proprie loquutio, sed oportet quod res cognoscatur per signum inquam est signum quod est dictum vel factum, ut sunt nucus monachorum, magis etiā proprie fit loquutio per dicta quia per facta, eo quod verba inter signa obtinent principatū, & isto modo loquitur homo homini, potest etiā hoc modo loqui angelus homini formādo in aere sonos similes vocibus significatiuis, vel formādo corpus in quo faciat nutus & signa, sicut faciūt monachi, potest etiam hoc modo loqui angelus angelo, quia angeli nouerunt quid significant voces, nutus & signa, sicut nouerunt homines. Ad loquutionem autem interiorē non requiruntur prædicta duo, dicimus enim quod homo sibi ipsi loquitur quando cogitat de aliqua re dato quod illa res non innotescat ei per quocumque signa, sed solum per suam cognitionem, sed dicitur loqui alteri quando cogitationem suam vel affectionem suam dirigit in ipsum dato quod illa cogitatio vel affectio sit secundum se nota illi alteri, sicut hominē mentaliter orantem dicimus loqui inquantum cogitationem suam & affectionem dirigit in Deum, qui tamē prædicta directione nouit quamlibet cogitationē & affectionem hominis, & est aliquo modo simile in locutione exteriori, quia homo dirigens sermonem vocalem ad aliquem dicitur loqui ei & non alius, quantum multi sint presentes qui equaliter loquutionem eius audiunt & cognoscunt. Et per modum istum si vnus angelus cognoscit cogitationē & affectionem alterius (ut dicit quædam opinio superius posita) tamen si ex sua intentione dirigit ista respectu alius angeli, dicitur ei loqui & non alius ad quos suam prædictam intentionem non dirigit. Si autē vnus angelus non cognoscit cogitationem & affectionem alterius (ut dicit alia opinio) sic difficilius est assignare qualiter vnus angelus loquatur alteri, nisi illo modo quo angelus loquitur homini. Nobis autem ad præsens alius modus non apparet.

14 Ad rationem in oppositū respondendum est quod loquutio corporalis & exterior fit per voces, nutus, & signa, sed interior per quam homo sibi ipsi loquitur fit per solam cogitationem. Illa autem per quam angelus alii angelo loquitur, fit per solam directionem & ordinationem conceptus sui ad alterum.

QUESTIO TERTIA.

Vtrum angelus vnus proficiat in cognitione per alterius illuminationem.

Thom. 1. q. 106. ar. 1.

Postea queritur vtrum angelus vnus proficiat in cognitione per alterius illuminationem. Et videtur quod non, quia lumen est quædam forma, sed angeli non possunt immediate inducere formam aliquam (ut visum fuit sup. dist. 7.) ergo &c.

2 Ad idem est quod dicit Aug. lib. 73. q. 4. mens ratio: 4. nalis a solo Deo formatur nulla interposita natura.

3 IN CONTRARIUM est Dion. s. c. cœl. hier.

4 RESPONSI O. Circa quæstionē istam videnda sunt tria. Primum est quid sit illuminatio. Secundum est de quo fit vel fiat. Tertium est per quem modum fiat.

5 Quantum ad primū sciendum est quod illuminatio secundum, quod ad intellectū pertinet nihil est aliud quod quædam manifestatio veritatis. vnde Apōst. ad Eph. 3. dicit mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in Deo, & sic illuminat vnus angelus alium, dum ei manifestat veritatem quam ipse nouit.

6 Quantum ad secundum dicendum est quod illuminatio non est nisi de his quæ dependēt solum a voluntate diuina quæ latent omnes angelos nisi eis reuelentur, cui cōcordat autoritas Apōstoli superius inducta. Sacramenta enim & mysteria quando reuelantur angelis dicuntur de eis illuminari.

Thom. 1. q. 106. ar. 1.

7 Quan

7 Quantum ad tertium sciendum est quod valde diffi-
le est assignare modum quo vnus angelus illuminet alium.
Quidam enim dicunt quod cum ad intelligendum duo con-
currant scilicet virtus intellectiva & res obiecta, secundum
vtrumque potest vnus angelus veritatem quam nouit alii ma-
nifestare. Primo quidem modo fortificando virtutem intel-
lectivam, sicut enim virtus vnus corporis imperfectioris
fortificatur ex situati propinquitate perfectioris corporis
(vt minus calidum crescit in calore ex presentia magis ca-
lidi) ita virtus intellectiva inferioris angeli confortatur
ex conuersione superioris angeli ad ipsum, hoc enim fa-
cit in spiritualibus ordo conuersionis quod facit in cor-
poralibus ordo localis propinquitatis. Secundo autem mo-
do vnus angelus potest alium illuminare ex parte rei cog-
nita, veritatem quam ipse nouit sic proponendo inferiori
angelo vt ab eo capi possit, sicut enim apud nos doctores
illud quod in summa capiunt multipliciter distinguunt
providentes capacitate discipulorum superior angelus veri-
tatem quam vniuersaliter concipit, ad quam etiam sic capi-
endum intellectus inferioris angeli non esset sufficiens,
distinguit, & quasi diuidit vt ab illo capi possit, & sic
eum illuminat.

8 Prima istorum non intelligo, scilicet quod vnus angelus
alium illuminet confortando virtutem prius intellectivam. Quia
omnis confortatio est per aliquam actionem. Sic enim minus
calidum confortatur ex presentia magis calidi dum magis
calidum agit in minus calidum intendens ipsum, quali-
ter enim confortabit illud in quod nihil agit: cum igitur
lumen intellectuale vnus angeli nihil agat in lumen al-
terius, nec imprimendo lumen (quod solum est a create)
nec intendendo ipsum, quia non recipit magis aut minus
sequitur quod nullo modo.

9 Item omne illud quod intendit per se aliquam for-
mam sibi similem potest similem secundum speciem produ-
cere, quia vt dicitur: Ethic. Ex eisdem augentur habi-
tus & generantur, sed vnus angelus non potest produ-
cere lumen alterius, ergo nec intendere.

10 Item lumen superioris angeli est alterius speciei a lu-
mine inferioris angeli secundum opinionem illorum qui po-
nunt oes angelos specie differentes, talia autem non sunt: na-
ta intendere se mutuo (per se saltem) nisi vnus haberet vir-
tutem creandi aliquid quod non est ponendum in angelis.

11 Ad primum respondetur negando quod assumitur,
scilicet quod lumen intellectuale angeli non possit esse inten-
sus, & remissus. Contrarium enim ponunt qui dicunt il-
luminacionem esse modo prius dicto.

12 Ad secundum dicitur quod non omne illud quod potest
aliquam formam intendere potest eandem vel similem creare,
quod declaratur per similem in quantitate, quia virtus crea-
ta potest extendere quantitatem existentem sine subiecto (vt
in sacramento) tamen non potest facere vel creare quan-
tatem sine subiecto, simili modo (vt dicunt) lumen vnus
angeli potest intendi per lumen alterius, licet non possit
creari ab eo.

13 Ad tertium dicitur quod non oportet lumen diuersorum
angelorum esse diuersum specie, quauis lumen vnus ha-
beat maiorem efficaciam quam lumen alterius propter diuersam
conditionem subiecti in quo recipitur, sicut patet de
calore in igne & aere.

14 Primum istorum vobis valet, quia cum virtus intel-
lectiva consequatur per se ad essentiam angeli non est pro-
babile quod ponatur possibilis intentio in lumine intellectu-
ali, nisi poneretur in essentia angeli, quod nullus ponit. Et
confirmatur, quia in nobis non dicitur quod intellectus possi-
bilis vel agens (qui ab Arist. vocatur lumen, & de anima)
recipiat magis & minus.

15 Et per idem patet ad tertium, quia est inconueniens quod
proprietates que per se consequuntur essentias specie diffe-
rentes (quales sunt essentiae angelorum secundum istos)
non sint specie differentes.

16 Ad secundum dicitur quod omne illud quod potest in-
tendere aliquam qualitatem potest creare similem secundum
speciem. Neque valet instantia de extensione quantitatis exi-
stentis in sacramento sine subiecto, quia quauis agens na-
turale quod potest eam extendere, non possit creare quan-
tatem habentem modum similem essendi, potest tamen crea-
re quantitatem similem secundum speciem, & hoc sufficit ad pro-

positum, quia cum lumen vnus angeli non possit creare simile
lumen alterius angeli nullo modo potest ipsum intendere.

17 Sunt qui aliter ad haec tria que adduximus respon-
dent, dicentes quod vnus angelus illuminat alium, non quidem co-
fortando lumen ipsius per modum intensificationis, sed concu-
rendo cum ipso ad vnam intellectiōem que est perfectior ex
concursum duplici luminis, si alterum solum concurreret, si-
cut est perfectius lumen positum duabus candelis quam posita
vna tantum, quauis lumen vnus candelae non intendat lu-
men alterius: per hunc modum concurrente lumine dupli-
ci angeli superioris & inferioris ad intellectiōem ange-
li inferioris intellectio eius est perfectior, & aliqua potest
intelligere que non possit ex solo suo lumine. Sed istud
omnino videtur improbabiliter dictum quod lumen intel-
lectuale vnus concurrat ad intellectiōem alterius: cum
enim lumen intellectuale angeli non sit aliud quam eius intel-
lectus, oportet quod vtrumque lumen vel vterque intellectus se
habeat ad intelligere eodem modo scilicet eue & receptiue,
cum sit actio manens in agente, vel receptiue tantum. Sed
neutro istorum duorum modorum possunt se habere in-
tellectus duorum angelorum ad vnum intelligere, quia
semper sequeretur quod vnus intelligere esset in duobus
angelis, quod est impossibile.

18 Secundus etiam modus illuminationis vnus angeli
per alterum que alii ponunt ex parte rei intellectae non vi-
detur verus, scilicet quod vnus angelus illum nec alium propo-
nendo ei veritatem quam intelligit particulatim & diuiden-
do eam ad hoc vt capi possit ab angelo inferiori, quia ta-
lis explicatio veritatis intelligibilis, non est accipienda ex
parte rei cognite que secundum se manet eadem, & in nul-
lo mutatur. Nec ex parte actus intelligendi superioris an-
geli, quasi superior angelus mutet sui modum intelligendi,
semper enim intelligit secundum modum suae naturae. Sed
est intelligenda ex parte signi mediante quo veritas cogni-
ta ab angelo superiori proponitur angelo inferiori. Hoc
enim modo & non aliter, doctor particulatim suum conce-
ptum, proponere autem sic veritatem alteri pertinet ad lo-
cutionem que fit per signa, vt prius dictum fuit. Loquutio
autem interior non fit per signa vt dictum fuit in questione
precedente, sed per hoc solum quod vnus angelus ordinat con-
ceptum suum ad alterum.

19 Alius modus est quod oes angeli illuminantur imme-
diatē a deo, & non vnus ab alio causaliter, sed solum per
quandam consequentiam. Quod probatur sic, illa que perti-
nent ad cognitionem gloriosam pertinent ad solum deum
tanquam ad confortatorem naturae & proponentem obiectum,
sed illa de quibus est illuminatio sunt huiusmodi, perti-
nent enim ad cognitionem beatam, quauis non ad illam in
qua consistit beatitudo essentialis, sed ad illam in qua con-
sistit beatitudo accidentalis. Beatitudo igitur haec perti-
net ad deum, sicut ad proponentem obiectum & confortan-
tem intellectum. Non enim videtur conueniens quod beati-
tudo vnus essentialis vel accidentalis dependeat ab aliquo
quam a deo. Quod autem dicit Dion. angelos quosdam imme-
diatē illuminari a deo, alios autē mediatē, exponendum
est non per causalitatem, sed per consequentiam quandam,
cum enim illa de quibus illuminantur angeli, non sint se-
cundum se presentia cognitioni angelicæ sunt ei presentia
per hoc quod Deus eis talem cognitionem tradidit, & quia
oes angeli continentur in irradiatione diuini luminis,
siue naturalis, siue superadditi, ideo quod presentatur
primo angelo ordine cuiusdam consequentiae presentatur
omnibus. Et ita a Deo omnes illuminantur & simul
tempore, sed prius vnus quam alius natura vel dignitate, & ita
vnus mediante alio meditatione cuiusdam consequentiae.
Haec autem dicta sunt velut quaedam probabiles persuasiones,
quia an aliquis istorum modorum sit sufficiens, vel
alius inuentus non potest sciri per plenam certitudinem. Et
ideo haec sufficiant tanquam dicta ad praestandum peritioribus
ocasionem inquisitionis.

20 Ad argumenta patet responsio, quia prima duo
probant quod vnus angelus non illuminat alium crean-
do in ipso aliquod lumen gratiae, naturae, vel glorie, quod
concedendum est.

Sententia distinctiois duodecime in
generali & speciali.

Hac